

Muistio

KOHEESIO 2021+ TYÖRYHMÄN 12. KOKOUS

Aika 11.2.2019 klo 13 – 15:30

Paikka: OKM, Meritullinkatu 1, Jukola, Helsinki

Läsnä:

Pihlman Marja-Riitta, TEM, pj
Alasentie Jukka, Pirkanmaan liitto
Nuotio Tarja, Varsinais-Suomen liitto
Päivi Ekdahl, Lapin liitto
Hilkka Laine, Keski-Suomen liitto
Satu Vehreävesa, Pohjois-Savon liitto
Harri Järvinen, SAK
Marko Mäki-Hakola, MTK
Päivi Wood, Keskuskauppakamari
Petri Keränen, Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskus
Juha Pulliainen, Etelä-Savon ELY-keskus
Tommi Muilu,
Timo Rusanen, Seutukaupungit/Saarijärven kaupunki
Kimmo Viljamaa, Vantaan kaupunki
Päivi Hämäläinen, STM
Merja Niemi, OKM
Mikko Huuskonen, TEM
Rauno Lämsä, VM
Heta Ratasvuori, MMM
Mauri Yltiö, VM
Mikael Ruotsi, LVM

Muut:

Jaana Valkokallio, Sirpa Hautala, Marika Ikäläinen, Harri Ahlgren, Sirpa Liljeström, Jenni Hyvärinen, Milla Ohrankämmen, Petri Haapalainen, Martta Viitaniemi/TEM
Päivi Keisanen/Pohjois-Pohjanmaan liitto, Tiina Huotari/Uudenmaan liitto

1. Kokouksen avaus

Puheenjohtaja avasi kokouksen klo 13. Hän totesi, että Lippe Koivuneva tule uudeksi TEM:n varajäseneksi Eeva Vahteran tilalle. Puheenjohtaja totesi, että jäsenmuutosten lisäksi muutetaan työryhmän tehtävää lisäämällä siihen Oikeudenmukaisen Siirtymän rahastoon liittyvät asiat. TEM pyytää ilmoittamaan mahdollisista jäsenmuutoksista 28.2. mennessä.

2. Edellisen kokouksen muistio

Muistio hyväksyttiin.

3. SOVA-lain mukainen vaikutusten arviointi

Harri Ahlgren esitteli SOVA-lain mukaiseen vaikutusten arviointiin liittyvän 1. vaiheen kuulemisen tuloksia. Ohjelmavalmistelu käynnistyessä tulee siitä tiedottaa ja kuulla. Lausuntopyyntö on toimitettu ELY-keskuksille, YM:lle ja STM:lle. Lisäksi kuulemisilmoitukset Helsingin Sanomissa, Hufvudstadsbladetille ja Virallisessa Lehdessä. Kaikkiaan 11 lausuntoa ELY-keskuksista (7), STM, YM, Suomen luonnonsuojeluliitto ja Kuopion kaupunki. Ahlgren kävi läpi saatua palautetta. Gaia Consulting Oy:n edustajat Mari Saario ja Susanna Sepponen esittäytyivät lyhyesti.

Tarja Nuotio kysyi miksi maakunnan liitoilta ei ole pyydetty lausuntoa. Ahlgren totesi, että lakisääteinen lausuntopyyntö koskee ELY-keskuksia, YM:öä ja STM:öä.

Puheenjohtaja totesi, että valmisteluun osallistuneilla on varmasti halukkuutta osallistua ja siihen on ollut mahdollisuus. Jatkossa SOVA-lain valmistelussa voisi pohtia lausuntopyyntönsä laajentamista.

4. Ohjelman sisältö

Jaana Valkokallio esitteli ohjelmatekstiversioon 3 tehtyjä keskeisiä muutoksia ja lisäyksiä edelliseen versioon verrattuna. Hän kiitti hyvästä ja eteenpäin vievästä palautteesta, jota saatiin määräajassa 20.1. Erityistavoitteiden kuvauksista käytiin tarkentavaa keskustelua kirjoittajien työpajoissa 21.1. Valkokallio esitteli erityistavoitekuvausten rakennetta ja uusia osia. Versiossa 3 erityistavoitekuvausta on pyritty kehittämään entistä enemmän interventiologiikan mukaiseksi tekstijatkumoksi, joka ensin kuvaa keskeiset tavoitteet, sen jälkeen ryhmiteltyinä keskeiset toimenpiteet ja odotetut lopputulokset. Erityistavoiteteksteihin on lisätty ohjelman läpileikkaavien periaatteiden mukaista kuvausta sekä huomioitu uusimman asetusehdotuksesta saavutetun kompromissin mukaisesti toimet tasa-arvon, osallisuuden ja syrjimättömyyden edistämiseksi. Valkokallio totesi, että ohjelmatekstin ja indikaattoreiden jatkotyöstö tapahtuu lähiviikkoina virkamiesvalmisteluna keskeisten kirjoittajien piirissä. Koheesioryhmä ja alueiden valmistelu voi toimittaa kommentteja 26.2. mennessä. Tässä vaiheessa toivotaan yleisempien kommenttien sijaan mielellään mahdollisiin asiavirheisiin, epäloogisuuksiin tms. liittyviä kommentteja.

Käydyssä keskustelussa ohjelmatekstiversiota pidettiin jo hyvin edenneenä ja napakkana.

Petri Keränen piti tärkeänä, että ESR:oon saataisiin lisää työelämälähtöistä kehittämistä, jossa huomioidaan työnantajien näkökulma mm. ulkomaalaistaustaisten tai osatyökykyisten työllistymisessä. EAKR:ssä hän näki hyvänä, että myös alkavan yritystoiminnan tukeminen on mukana. Keränen korosti, että suoria yrityksiin kohdistuvia toimita tulee painottaa, koska niiden kautta saadaan aikaan ohjelman tuloksia ja vaikuttavuutta.

Kimmo Viljamaa korosti myös työelämälähtöisyyttä erityyppisen työvoiman vastaanottamisen haasteen voittamiseksi ja toi esiin työelämälähtöisyyden merkityksen jatkuvan oppimisen kehittämisessä. Hän totesi, että EAKR:n erityistavoitteen 1.3. mukaiset alkavan yrittäjyyden toimet tulisi saada mukaan kestäväan kaupunkikehittämiseen.

Jukka Alasentie piti kehittämistoiminnan yrityslähtöisyyttä keskeisenä. Hän korosti, että yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen työhön kehittämishankkeissa tulee vahvasti kytkeä yritysten hyötyminen toiminnasta. Alasentie totesi, että vaikka älykkään erikoistumisen strategia tässä versiossa näkyikin jo paremmin, sen roolia voisi edelleen nostaa. Hän piti digitalisaation käsitystä ohjelmatekstissä kapeana. Rahastojen yhteistyötä tulisi vielä lisätä. Alasentien mukaan ei tulisi rajata laajakaistahankkeita vain IP-alueelle, sillä kolme laajakaistapeitoltaan huonointa aluetta on ELSA-alueella. Alasentie kaipasi tekstin sisään vielä paremmin ympäristönäkökulmaan ja komission Green Deal sisältöä.

Rauno Lämsä piti ongelmana, että TEM on ohjelmarakenteella kaventamassa mahdollisuuksia hyödyntää ohjelmavaroja laajasti myös toimintapoliittisten tavoitteiden 2 ja 3 kautta. Hän näki, että ilmastokysymysten seurata tulee esitetyllä ohjelmarakenteella vaikeaksi. Lämsä piti hyvänä, että

uusi JTF mahdollistaa laajemmin infran tukemisen. Hän totesi, että ohjelmaan esitetyt infratoimenpiteet ja JTF on yhteen sovittava. Lämsä korosti, että Arktisen strategian ja raja-alueyhteistyön mahdollisuudet tulee nostaa paremmin esille. Hän piti Rinteen hallituksen iltakoulussa linjaamaa kahden alueellisen sihteeristökokoonpanon mallia turhana hallintona.

Juha Pulliainen totesi, että tekstiä tulee kehittää ymmärrettävämmäksi. Tulisi pyrkiä vastaavan kaltaiseen konkreettisuuteen mitä erityistavoitteista esitetyissä kalvoissa oli. Hän toivoi, että läpileikkaavien periaatteiden kuvauksia saataisiin vielä konkreettisimmiksi.

Myös Merja Niemi toivoi selkokieliä. Hän totesi, että mahdollisimman selkokielinen teksti loisi hyvää pohjaa myös ohjelman viestintään ja ehdottikin, että käytettäisiin viestintäapua tekstin muotoiluun. Niemi kiinnitti huomiota strategiaosuuden alussa olevaan kappaleeseen, jonka otsikkoon niputtaa alueellista, erityisesti EAKR-toimintaa ohjaavan älykkään erikoistumisen strategian ja muun, erityisesti valtakunnallisen toiminnan yhteen. Otsikko ja kappale eivät täysin vastaa toisiaan ja antavat harhaanjohtavan käsityksen. Niemi totesi, että tekstissä tulisi näkyä kansallinen TKI-tiekartta. Hän toivoi myös Green Deal ajattelun parempaa näkymistä sekä EAKR:ssa että ESR:ssä ja nosti kansainvälisyyden ja monikulttuurisuuden tärkeäksi teemaksi ESR:ssä ja erityisesti osaamisen osiossa. Niemi korosti myös rahastojen yhteensovitusta.

Satu Vehreävesa piti hyvänä, että aloittavan yrittäjyyden tukeminen on nyt paremmin huomioitu. Hän korosti myös tekstin yksiselitteisyyden tärkeyttä ja totesi ulkopuolisten lukijoiden käytön hyödylliseksi.

TEM:n valmistelijat vastasivat esitettyihin havaintoihin. Jaana Valkokallio piti selkokieliä lisäamiseen liittyviä vinkkejä hyvinä ja korosti, että tekstin epäloogisuuksiin tms. toivotaan palautetta 26.2. mennessä. Muutoin jatkotyö tässä vaiheessa tehdään virkamiesvalmistelussa pienryhmätöinä alueiden ja ministeriöiden kesken.

Sirpa Liljeström vastasi, että työelämälähtöisyys on ohjelmassa mukana ja sen sanoitusta voidaan kehittää. Hän totesi myös, että ohjelmatyön tukena olevien tasa-arvokonsulttien apua voidaan edelleen käyttää mm. uusimman asetusehdotuksesta saavutetun kompromissin mukaisessa kohdassa, jossa kuvataan toimet tasa-arvon, osallisuuden ja syrjimättömyyden edistämiseksi. Liljeström totesi, että ESR:n erityistavoitteiden tekstejä työstetään pienryhmätyönä ja huomiota kiinnitetään oleellisen sisällön selkeään ja ymmärrettävään ilmaisemiseen. Hän piti hyvin pitkälle vietyä konkreettisuutta kuitenkin mahdollisesti riskialttiina, jos se jäykistää rahoituksen hakijoiden ajattelua liian kapeaksi.

Harri Ahlgren vastasi, että laajakaistakysymyksen on ministeri linjannut IP-alueelle. Komission kanta on kielteinen. TEM näkee, että laajakaistatarpeiden kytkeminen NSPA-rahoitukseen voisi kuitenkin mahdollistaa toiminnan. Ahlgren totesi, että digitaalisuus on tarkoituksella ohjelmatekstissä jonkin verran yleisellä tasolla, sillä digitaalisuuden ja teknologian kehitys on hyvin nopeaa eikä kovin tarkkaa nykyhetken kuvasta ole välttämättä tarkoituksenmukaista esittää 10 vuotta toteutettavassa ohjelmassa.

Puheenjohtaja summasi väliin käytyä keskustelua toteamalla esitetyt kommentit Green Deal ohjelman vahvemmassa näkymisestä tekstissä ja esitti sitä jatkopohdintaan.

Päivi Ekdahl totesi, että ohjelmatekstissä on laajasti käsitelty ohjelmanmuutokseen sopeutumista. Hän esitti, että tekstiin tuotaisiin paremmin esiin myös ilmastonmuutokseen liittyvä uuden liiketoiminnan kautta tuleva taloudellinen vaikutus. Ekdahl huomioi, että älykkään erikoistumisen osalta puuttui ammatillisen koulutuksen merkitys, joka korostuu komission keskustelussa. Hän toivoi, että kansainvälisyys näkyisi vielä painokkaammin aktiivisena toimintana ”osallistumisen” sijaan. Ekdahl ehdotti, että erityistavoitteen 1.1. pääasiallista sisältöä ryhmittelevässä väliotsikoinnissa digitaalisuuteen voitaisiin liittää muotoilu.

Mauri Yltiö toi esiin ympäristöministeriön kannan siitä, että toimintapoliittisen tavoitteet 2 ja 3 tulisi saada mukaan ohjelmaan. Hän korosti, että Green Deal tulisi näkyä ohjelmassa ja esitti kestäväää

kehitystä läpileikkaavaksi periaatteeksi kuten nykyiselläkin kaudella. Yhtiö painotti, että ohjelmarakenteesta tulee saada poliittisia päätöksiä.

Johanna Osenius vastasi, että TEM esittelevänä ministeriö esittelee ohjelman tällä rakenteella. Poliittisessa päätöksenteossa rakenne voi toki muuttua.

Puheenjohtaja totesi, että nykyisen hallituksen ministerityöryhmärakenne ei suosi ohjelmatyön kaltaisen horisontaalisen, laaja-alaisen ja moniulotteisen asian käsittelyä. Rauno Lämsä korosti, että poliittista päätöksentekoa varten on esittelyssä kerrottava komission asetusehdotuksen mukainen jäsenvaltion mahdollisuus valita toimintapoliittiset tavoitteet. Puheenjohtaja vastasi, että poliittisen valmistelun keskusteluissa asiat on tuotu avoimesti esiin.

5. Rahoitusvälineselvityksen alustavat tulokset

Eeva Alho esitteli rahoitusvälineselvitystyön osana tehtyjen kyselyn ja haastattelujen tuloksia. julkaistun Pk-yritysbarometrin uusimpia tuloksia. Rahoituksen saatavuudessa ei erityisiä muutoksia; samat ongelmat toistuvat erityisesti voimakkaaseen kasvuun ja kansainvälistymiseen pyrkivissä yrityksissä. Uutena pk-yritysbarometrissa tällä kierroksella olivat ilmastokysymykset.

Alho esitteli selvityksen perusteella tunnistettuja tarpeita pk-yritysten rahoitusvälineelle. Tarpeita on noussut esiin tilanteissa, joissa yrityksen rahoituspaketti täytyy järjestää uudelleen korvausinvestointien mahdollistamiseksi ja yrityksen murroskohdat, joissa kassavirta on tilapäisesti heikko. Tällöin isompien rahoituskokonaisuuksien järjestymiseksi junioriehtoinen lainarahoitus voisi tarjota ratkaisuja. Tarpeita on tunnistettu tilanteissa, joissa uudistumishaluinen pk-yritys ei pyri erityisen voimakkaaseen kasvuun, mutta haluaa kasvaa investoimalla tai omistajanvaihdoksella ja siten säilyttää ja luoda työpaikkoja. Näissä tilanteissa sijoitussummat ovat tyypillisesti 1–5 milj. euroa, joka on usein suuri yksityishenkilölle, mutta pieni rahastolle. Tällöin välirahoituksen markkinan kehittäminen voisi tuoda ratkaisuja tähän segmenttiin. Rahoituksen kysyntä kasvaa yrityskaupoissa ja omistajanvaihdoksissa johtuen yrittäjien ikärakenteesta. Uusi instrumentti voisi kohdentua esimerkiksi nuoremmille yrittäjille sukupolvenvaihdoksiin ja yrityskauppoihin, kun ostetaan liiketoimintaa. Uudenlaiseen liiketoimintaan liittyvä aineeton tase vaikeuttaa pankkirahoitusta. Velkarahoitus ei kuitenkaan aina sovi kasvuhaluiseksi yritykselle. Takausasteen nosto voi olla tarpeen kohdennetusti tiettyä tavoitetta kuten ilmastotavoitteita tukevista investoinneista.

Kimmo Viljamaa tiedusteli saako selvityksen tietoja alueittain ja piti alueellista näkökulmaa kiinnostavana. Hän pohti lisäksi mitä instrumentteja voisi olla maltillisen kasvun yritykselle.

Juha Pullainen totesi, että kiinteistövakuusongelmia on ympäri Suomessa. ELSA-alueella voisi käyttää suoria yritystukia enemmän. Hän piti omistajanvaihdoksissa lainaa hyvänä instrumenttina koska markkina toimii niin, että avustus menee myyjälle, ei ostajalle. Pääomasijoituksissa haasteena on usein se, että yrittäjä ei halua ulkopuolista omistusta. Pankkijärjestelmä ja käsittelyprosessi on Suomessa keskittynyt. Kilpailu rahoituksesta käydään Suomi-tasolla. Ohjauksivaikutuksia voitaisiin saada aikaan ilmastoasioissa.

Annukka Mäkinen kysyi miten selvityksen havainnot suhtautuvat ohjelmassa todettuun yhteiskunnallisten yritysten tukemisesta? Jaana Valkokallio vastasi, että ohjelmassa on kuvattu laajemmin yhteiskunnallisten yritysten liiketoimintaedellytysten ja työllistämisen edellytysten parantamista. Selvityksen tarkoitus on ollut nimenomaan tuottaa tarkempaa kuvaa siitä, onko erityisille rahoitusvälineille tarpeita. Selvityksen perusteella enemmän tarvetta näyttäisi olevan yhteiskunnallisten yritysten rahoitus- ja businessosaamisessa.

Mikko Huuskonen totesi, että aineettomien investointien tms. liittyvä arviointi kehittyy jatkuvasti ja siten niiden rooli rahoituksessa vahvistuu.

Päivi Keisanen kysyi mitkä ovat lopputulokset tämän selvityksen perusteella?

Eeva Alho totesi vastauspuheenvuorossaan, että selvityksen perusteella nousi esiin myös se, että vakuuksiin vaikuttaa myös mikrosijainti. Tarvitaan vaihtoehtoa pankkirahoituksen ja

pääomasijoituksen välillä. Hän totesi jatkotyöstä, että palautteen jälkeen viimeistellään selvitysraporttia ja tämän jälkeen vasta käynnistetään instrumentaatio.

Puheenjohtaja Marja-Riitta Pihlman totesi keskustelun päätteeksi, että aina alueelliset pääomasijoitusrahastot nousevat alueilla esiin ja että alueilla vedotaan, että ei ole muuta sopivaa instrumentaatiota. Tämän selvityksen tulokset eivät kuitenkaan tue niitä. Jatkotyössä mietitään sopivia instrumentteja.

6. Oikeudenmukaisen siirtymän rahasto (Just Transition Fund)

Eliisa Hujala esitteli asiaa. Uuden rahaston taustalla on EU:n sitoutuminen Pariisin sopimuksen mukaisesti ilmastoneutraaliuteen v. 2050 mennessä. Hän totesi, että poliittinen sitoutuminen jäsenmaissa on ollut erittäin vahva. Komission esityksen kokonaisuuteen liittyy kolme elementtiä, nyt keskitytään ensimmäiseen pilariin eli rahastoon. Komission esittää uutena asetusehdotuksena ko. rahastoa koskevan asetuksen ja muutoksia yleisasetukseen. Kaikkien EU-varojen yhteistä 25 % ilmastotavoitetta ei oltaisi muuttamassa. EAKR:n tavoite 30 % koko EU-tasolla säilyisi myös. Komissio perustelee uutta rahastoa sillä, että siirtymän vaikutukset tulee riittävästi huomioitua mm. työllisyyden ja muiden vakavien sosioekonomisten vaikutusten osalta.

Suomen saanto oikeudenmukaisen siirtymän rahaston varoista koostuu kolmesta varojenjakomenetelmän kriteeristä: hiili-intensiivisten NUTS2-tason alueiden teollisuuslaitosten kasvihuonepäästöt (61% eli 101 miljoonaa euroa), hiili-intensiivisten NUTS2-tason alueiden työllisyys teollisuudessa (22% eli 37 miljoonaa euroa) ja turpeen tuotanto (17% eli 27 miljoonaa euroa). Suomen osalta EU-rahastovarot oikeudenmukaiseen siirtymään olisivat arviolta yhteensä 749 miljoonaa euroa ml. ehdotettu 165 milj. uudesta rahastosta ja 248 milj. EAKR:sta ja ESR:stä sekä kaikkiin rahastoihin liittyvä kansallinen julkinen vastinrahoitus. Tähän tarkoitukseen siirrettävät EAKR:n ja ESR:n varat on yksilöitävä kumppanuussopimuksessa. Siirtojen tulisi heijastaa niitä toimia, joita jäsenvaltiot aikoivat toteuttaa. Selkeänä erona rakennerahastoista tuettavaan toimintaan on mahdollisuus tukea suur yritysten rajallisesti lähinnä IP:ssä, jos sen katsotaan olevan työllisyyden kannalta olennaista. Valtiontukisäädökset ovat voimassa täysimääräisesti.

Komission mukaan on mahdollista liittää JTF-osuus ohjelmaan ohjelmamuutoksella myöhemmin. Ohjelman liitteeksi tuleville komission hyväksyttävillä alueellisillä siirtymäsuunnitelmille ei ole asetettu määräaika. Alueellisten suunnitelmien oltava yhdenmukaisia kansallisen Ilmasto- ja energiasuunnitelman kanssa. JTF-toimille voidaan tehdä oma ohjelma tai se voidaan toteuttaa omana erityistavoite, jolla annetaan *"alueille ja ihmisille mahdollisuus käsitellä yhteiskunnallisia, taloudellisia ja ympäristöön liittyviä vaikutuksia, jota ilmastoneutraaliin talouteen siirtymisellä on"*.

Puheenjohtaja kiitti tilannekatsauksesta ja arviosta siitä miten uusi rahasto asettuu osaksi valmisteltavaa ohjelmaa.

Juha Pulliainen totesi, että tarvitaan lisää selkeyttä mihin ja minkälaisiin toimiin uusi rahasto kohdentuu suhteessa rakennerahastoihin. Hän tiedusteli, että otetaanko rahaston piiriin tulevien kohdealueiden osalta EAKR- ja ESR-rahoitus pois niiden "peruspotista"? Jukka Alasentie kysyi, viivästyykö ohjelmavalmistelu?

Johanna Osenius vastasi, että nyt pyritään mahdollisimman pian selvittämään, miten valmistelu saadaan liikkeelle. Tässä vaiheessa päällimmäisenä mielessä ovat kriteerit, joilla varoja jaettaisiin. Ministerin toimeksianto maakuntien välisen varojen jaon valmistelusta ei olla muuttamassa tässä vaiheessa. Tämä Oseniuksen mukaan tarkoittaisi sitä, että VN tekisi päätöksen JTF:n kohdistumisesta ja toimintaan sitoutuvat EAKR- ja ESR-varat otettaisiin ko. alueelta pois. Alueet voivat varautua alueellisten suunnitelmien laatimiseen. Osenius totesi, että

pyritään pitämään sovituista ohjelmavalmistelun aikataulusta kiinni. TEM tekee ohjelmatekstiin pohjan JTF:lle ml. perustelut ja toimet.

Puheenjohtaja tarkensi kysymällä, että ilmeisesti JTF voitaisiin jälkikäteen liittää ohjelmaan? Eliisa Hujala vastasi, että komissio ei ottanut selväsanaisesti tähän kantaa. Komissio on viestittänyt, että se haluaa pysyä informoituna jäsenmaiden valmistelusta ja myös kannusti koko Oikeudenmukaisen siirtymän mekanismin tarkastelua jäsenmaissa kokonaisuutena. Puheenjohtaja totesi, että asia on jatkossa esillä työryhmässä säännöllisesti.

7. Muut asiat

Muissa asioissa todettiin Älykkäät maaseudut kiertueen avausseminaari 12.2. ja näytettiin alueellisten tilaisuuksien paikkakunnat ja ajankohdat.

Merja Niemi halusi, että hänet lisätään edellisen kokouksen muistioon osallistujaksi.

Satu Vehreävesa tiedusteli kansallisen TKI-tiekartan, Alueiden kehittämispäätöksen ja älykkään erikoistumisen strategioiden yhteensovituksen toimista. Huuskonen vastasi, että kansallinen TKI-tiekartta on esillä ministeriryhmissä maaliskuussa. Marika Ikalainen totesi, että TEM:n on kirje yhteensovituksesta valmisteilla ja etenee lähiviikkoina.

8. Seuraava kokous 26.3.2020 klo 9:30 – 12

Puheenjohtaja totesi seuraavan kokouksen ajankohdan.

9. Kokouksen päättäminen

Puheenjohtaja päätti kokouksen klo 15:40.